

VICK S. en A. SCOTT (1998), "Agency in health care: Examining patients' preferences for attributes of the doctor-patient relationship", *Journal of Health Economics*, 17 (5), blz. 587-605.

WAGSTAFF, A., E. VAN DOORSLAER, H. VAN DER BURG, S. CALONGE, T. CHRISTIANSEN et al. (1999), "Equity in the Finance of Health Care: Some Further International Comparisons", *Journal of Health Economics*, 18(3), blz. 263-394.

Abstract

Affordable Health Care and Financial Responsibility

In Belgium, just as in most other Western countries, there is a continuous growth of health care expenditures. The share of GDP spent on health care increases almost yearly. In 1997 we already spent about 660 billion BEF, or 7.6% of our GDP on health care. Although our position is still reasonable in comparison with other Western countries, this evolution asks for interventions: how will further increases be financed and how will we get them under control? The article offers a selective review of the most important economic insights with respect to the effects of financial responsibility in the health care sector, illustrated with some empirical findings.

There is empirical evidence that patient copayments influence the patient's decision to consume health care. However, uncertainty and the highly skewed distribution of illness can contribute to a situation where high copayments are unaffordable for some patients. Cost-sharing on the side of the patient implies a trade-off between risk aversion and equity on the one hand and moral hazard and overall affordability on the other hand. There is evidence as well that financial responsibility on the side of the provider or insurer influences efficiency, intensity and cost of medical treatment, but also endangers universal access and quality. The degree of cost sharing by suppliers implies a trade-off between selectivity and quality, on the one hand, and efficiency in production and overall affordability, on the other hand. The optimisation of both trade-offs is very important. Economic insight, in addition to social acceptability and political feasibility should guide concrete measures.

Ludo Cuyvers *

Publieke exportkredietverzekering in België: een eerste analyse van regionale en sectorale verschillen

Trefwoorden: buitenlandse handel; kredietverzekering; regionalisering

De Nationale Delcrederedienst (NDD) verzekert Belgische exporteurs tegen het politieke en commerciële risico van hun exporttransacties. Het is een van de weinige instellingen voor de exportbevordering in België die niet werden geregionaliseerd. Omdat er in de pers of elders geregeld oproepen opduiken tot verdere regionalisering, ook van deze instelling, analyseert dit artikel of er daarvoor redenen zijn. Met het oog op die analyse wordt de regionale en sectorale verdeling van de kredietverzekering door de NDD onder de loep genomen op basis van 1018 verzekerde exporttransactiedossiers uit de periode 1995-1997. Deze verdelingen worden getoetst op significante afwijkingen van de regionale en sectorale verdeling van de Belgische export. Ook wordt getoetst of de grootte van de betrokken ondernemingen significant tussen de Belgische regio's afwijkt.

* Universiteit Antwerpen (RUCA), Faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen. Wij zijn dank verschuldigd aan Jan-Bart Verlinden en Michel Dumont voor hulp bij de gegevensverzameling en -verwerking. Tevens danken wij Geert Mareels en twee anonieme referenten voor commentaar op een vroegere versie.

1. Inleiding

Exporteurs en hun bankiers worden geconfronteerd met diverse risico's die verbonden zijn aan hun transacties in het buitenland. Tot deze risico's moeten onder meer de commerciële en de politieke risico's worden gerekend. Het commerciële risico van een transactie bestaat erin dat de exporteur geconfronteerd wordt met het onvermogen of de onwil van de buitenlandse klant om het afgesloten contract te honoreren. Wanneer de buitenlandse klant hetzij vóór de levering, hetzij erna, zijn contractuele verplichtingen niet nakomt of niet kan nakomen, spreken we van fabricatie- of resiliatierisico, respectievelijk van krediet- of betalingsrisico. Anderzijds kan de betaling aan de exporteur onmogelijk worden gemaakt door allerlei gebeurtenissen die zich in het buitenland voordoen, zoals oorlogen, revoluties, opstand, overheidsmaatregelen ter bescherming van de deviezenreserves, vloedgolven, vulkaanuitbarstingen enz. In dat geval wordt gesproken van politieke risico's.

Het spreekt tevens vanzelf dat de hoogte van deze commerciële en politieke risico's, afgezien van de kwaliteit van de debiteur en het importland, ook afhangt van de looptijd van het contract of de aan de importeur toegestane krediettermijnen. Daarom is het zinvol een onderscheid te maken tussen transacties op korte en middellange termijn (tot 5 jaar) en op lange termijn (meer dan 5 jaar).¹

In België verzekert de Nationale Delcrederedienst (NDD), sinds zijn oprichting in 1939, exporteurs en banken tegen de commerciële en politieke risico's op hun transacties met het buitenland. In de praktijk werd er een taakverdeling afgesproken tussen de NDD en de private kredietverzekeraar Cobac. Cobac legt zich toe op de verzekering van kortetermijntransacties en louter commerciële risico's op exporten naar OESO-landen, alsook op de politieke risico's die verbonden zijn aan het commerciële risico van dergelijke exporten, zij het voor rekening van de NDD. De NDD daarentegen dekt:

- (1) voor kortetermijntransacties (kredietperiodes tot één jaar) de commerciële risico's op niet-OESO-landen, benevens op Hongarije, Mexico, Polen, Tsjechië, Turkije en Zuid-Korea;

¹ Voor enkele overzichten van kredietverzekering en risicodekking verwijzen wij o.m. naar Bastin (1978), Corluy (1994), Cuyvers, Vandewalle en Bruggeman (1992) en Van der Stappen (1997).

- (2) voor transacties op langere termijn (kredietperiodes van meer dan één jaar) het commerciële risico op OESO-landen (met uitzondering van Hongarije, Mexico, Polen, Tsjechië, Turkije en Zuid-Korea), en
- (3) de politieke risico's, ongeacht de termijn.

Tot voor kort werden de debiteurlanden door de NDD in zes groepen ingedeeld op basis van het risico van zakendoen met de betrokken landen en hun ingezetenen. Voor elk van deze risicocategorieën werd bepaald tot welk individueel bedrag de NDD kan verzekeren en wat de totale maximumverplichtingen mogen zijn die de NDD op een bepaald land op zich mag nemen. Dit wordt het landenbeleid van de NDD genoemd. Ook de premie die door de begunstigde van een eventuele kredietverzekering moet worden betaald, hangt uiteraard af van de risicokwaliteit van het land van de debiteur. De risicocategorieën I en II bevatten landen die geen of weinig risico's impliceren. Vanaf risicocategorie III nemen de risico's toe. In de hoogste risicocategorieën (V.1 en V.2) werd er geval per geval, en uitsluitend voor rekening van de Staat verzekerd. In 1998 werden deze risicocategorieën opgegeven en wordt enkel nog gewerkt met een tussen de OESO-landen geharmoniseerd systeem van risicocategorieën.

De NDD dekt de bovenvermelde risico's, hetzij geheel voor eigen rekening, hetzij voor rekening van de Staat. Dat laatste is het geval wanneer het landenbeleid van de NDD geen dekking van exportrisico's op debiteuren uit de betrokken landen mogelijk maakt. In de hoogste risicocategorieën kan het landenbeleid van de NDD, al dan niet in navolging van afspraken in de schoot van internationale instellingen zoals de Wereldbank of de OESO, ook bepaalde condities hechten aan een eventuele risicodekking (bijv. enkel op debiteuren met overheidswaARBorg, of voor exporttransacties die op langere termijn deviezenbesparend zullen zijn voor het debiteurland, e.d.). Mits de Minister van Financiën akkoord gaat, kan de NDD deze transacties dan geheel voor rekening van de Staat dekken, of gedeeltelijk voor eigen rekening en gedeeltelijk voor rekening van de Staat verzekeren.

Het dekkingspercentage van de NDD, d.w.z. het aandeel van de door de NDD gedekte uitvoer in de totale Belgische uitvoer, is in de loop van de jaren sterk verminderd. Eén reden hiervoor was het restrictieve landenbeleid van de NDD in de jaren tachtig ten gevolge van de Latijns-Amerikaanse schulden crisis. Een andere reden is het budgettaire keurslijf van de overheid, dat minder verzekering voor rekening van de Staat toeliet.

Terwijl de NDD dus in 1977 nog 11% van de Belgische uitvoer verzekerde, bedroeg dat percentage in 1982 nog maar 9%. Tegen 1991 was het dekkingspercentage verder afgekald tot 4% (Aertsens, 1993). Dit relatief beperkte gebruik van de diensten van de NDD heeft kennelijk niets te maken met naambekendheid, want uit enquêtes blijkt dat circa driekwart van de ondernemingen de NDD kent (Puylaert, 1984, blz. 20).² Het zijn andere factoren die het relatief beperkte gebruik verklaren, zoals de sectorale verschuiving van de Belgische exportstructuur ten nadele van de uitrustingsgoederen, een relatieve stijging van de intra-EU-handel, het toenemende belang van "intra-company"-handel, maar wellicht ook het feit dat ondernemingen in vele gevallen nalaten de commerciële/politieke risico's te dekken (Puylaert, 1984, blz. 36-37), evenals de concurrentie van banken en private kredietverzekeraars.³

Wanneer we ons beperken tot de risicovolle contracten, d.w.z. de uitvoer naar landen die tot de NDD-risicocategorieën III, IV en V behoorden, kunnen we stellen dat de NDD in de periode 1984-1993 gemiddeld 80 miljard BEF per jaar verzekerde. Daarvan betrof 35,5% transacties op lange en middellange termijn, en 64,5% transacties op korte termijn (Abraham, 1996, blz. 4). In dezelfde periode vertegenwoordigde de toegevoegde waarde in deze verzekerde risicovolle uitvoer 0,647% van het gecumuleerde BBP en bedroeg ze 0,843% van de gecumuleerde lopende overheidsinkomsten (Abraham, 1996, blz. 15).

In 1989 werd het beleid inzake buitenlandse handel in België geregionaliseerd. Sindsdien is er echter herhaaldelijk discussie geweest over de rol van de NDD, die een federale instelling is gebleven, samen met enkele andere instanties, zoals de Belgische Dienst voor de Buitenlandse Handel en Copromex (in 1997 omgevormd tot Finexpo). Aan Vlaamse zijde is geregeld gesuggereerd dat het aandeel van Vlaanderen in de verzekeringsactiviteit van de NDD te laag zou zijn. In dit artikel onderzoeken we allereerst of er in de verzekeringsactiviteit van de NDD inderdaad

- 2 De vermelde VEV-enquête is de recentste. In opdracht van Export Vlaanderen voerde TNS Dimarso (1999) een bevraging uit. Bij een vraag naar de exportbevorderende instellingen die zij spontaan konden opnoemen bleek dat 3% van de klanten van Export Vlaanderen de NDD vermeldde (de zogenaamde "top of mind"), tegenover slechts 1% van de niet-klanten van Export Vlaanderen.
- 3 Een analyse op een steekproef van 26 ondernemingen die juist vóór het uitbreken van de Latijns-Amerikaanse schulden crisis handelsbetrekkingen met dat continent onderhielden, toonde aan dat 60% van de ondernemingen geen kredietverzekering afsloot. Dat gold zowel bij de middelgrote als bij de grote ondernemingen (Cuyvers, 1982, blz. 751).

verschillen waarneembaar zijn tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel, en, zo ja, of die verschillen de richting uitgaan die soms in de Vlaamse pers werd gesuggereerd. De onderzochte verschillen kunnen betrekking hebben op de regionale verdeling van de verzekeringspolissen en -beploften, maar ook op de grootte van de verzekerde ondernemingen en op de economische sectoren. Voorzover mogelijk zal er op statistische significantie worden getoetst.

Een ander discussiepunt vormt de sectorale verdeling van de NDD-kredietverzekering. De vraag rijst of het verzekeringsbeleid van de NDD al dan niet een sectorale vertekening kent. Met andere woorden: worden bepaalde sectoren de facto beter "bediend" door de NDD dan andere? Om die kwestie te onderzoeken, moet de sectorale verdeling van de door de NDD gedekte export (of potentiële export) getest worden op significante afwijkingen ten opzichte van de sectorale verdeling van de Belgische export.

Terwijl de activiteit van de NDD inzake de verzekering van exporttransacties naar een aantal landen, inzake de krediettermijnen en de wijze van financiering goed gedocumenteerd wordt, zijn ons geen geaggregeerde gegevens bekend over de regionale en sectorale verdeling van de kredietverzekeringsactiviteit van de NDD. In deze bijdrage ondernemen we een poging om een statistisch onderbouwde uitspraak te doen over de volgende drie vraagstellingen:

1. Zijn er verschillen inzake kredietverzekering van de NDD tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel?
2. Zijn er verschillen in ondernemingsgrootte tussen de verzekerde ondernemingen in de drie gewesten?
3. Zijn er verschillen in de sectorale verdeling van de kredietverzekering van de NDD?

Met het antwoord op deze vragen hopen wij tevens een eerste antwoord te formuleren op de vraag of, en zo ja onder welke condities, de NDD als federale instelling behouden moet blijven, alsook op de vraag of de diensten van de NDD kennelijk of ogenschijnlijk beperkter toegankelijk zijn voor Vlaamse exporteurs. Onze antwoorden moeten evenwel met de nodige omzichtigheid worden behandeld, aangezien de analyse enkel eventuele regionale en sectorale onevenwichtigheden kan constateren, zonder dat we voorlopig kunnen ingaan op de oorzaken daarvan.

2. Gebruikte gegevens

De individuele verzekeringsdossiers bij de NDD zijn strikt vertrouwelijk. Wij hebben daarom voor de gegevensverzameling onze toevlucht moeten nemen tot de eveneens vertrouwelijke verslagen van de Raad van Bestuur van de NDD, die wij als lid van deze raad tot onze beschikking hadden.

De verslagen maken een onderscheid tussen de beslissingen over de toekenning van verzekeringspolissen, -beloften en -adviezen door de Raad van Bestuur enerzijds, en het Directiecomité van de NDD anderzijds. Als een exporteur wil weten hoe groot de kans is dat zijn voorgenomen transactie door de NDD zal worden verzekerd, vraagt hij de laatstgenoemde om een advies. Dat advies is uiteraard niet bindend en is slechts zes maanden geldig. Een verdere stap vanwege de geïnteresseerde exporteur is de NDD om een verzekeringsbelofte te verzoeken. Als de NDD een dergelijke belofte toestaat, dan wordt tevens een voorlopige dekking gegeven. Ook een belofte is zes maanden geldig. Een verzekeringspolis zal door de NDD worden afgeleverd als definitieve verbintenis. Het kan dan om een individuele polis gaan voor een welbepaalde exporttransactie, maar ook om een globale polis die alle toekomstige exporttransacties van de exporteur zal dekken.

Eigenlijk zouden we enkel de verzekeringspolissen van de NDD als kredietverzekeringsactiviteit moeten beschouwen, en de verzekeringsadviezen en -beloften verwaarlozen. Doordat we ons echter noodgedwongen moesten beperken tot de dossiers zoals ze gepresenteerd worden op de Raad van Bestuur van de NDD, beschikken we niet over informatie over de latere ontwikkelingen, d.w.z. over de mate waarin adviezen of beloften effectief in verzekeringspolissen worden omgezet. Het leek ons dan ook raadzaam zowel individuele polissen als verzekeringsbeloften en -adviezen in het onderzoek op te nemen.

Als bestudeerde periode werd 1995-1997 gekozen. Niettemin vertonen de beschikbare dossiers enkele beperkte hiaten. We konden beschikken over 667 en 443 transacties, die respectievelijk door de Raad van Bestuur en door het Directiecomité werden behandeld. Op basis van de verslagen waren er evenwel resp. 51 en 31 transacties die buiten beschouwing moesten worden gelaten, voornamelijk omdat zij betrekking hadden op wijzigingen van aanvragen of beloften in de periode vóór 1995. Het aan-

tal effectief beschouwde transacties is daarom 616 voor beslissingen van de Raad van Bestuur en 402 voor beslissingen van het Directiecomité. Voor de laatstgenoemde groep van transacties was het evenwel niet steeds duidelijk of het een polis, een belofte of een advies betrof, zodat wij ervoor geopteerd hebben de door het Directiecomité toegestane transacties niet verder op te splitsen, maar ze als een geheel te beschouwen. We merken op dat de globale polissen die de NDD aangaat in de bovenvermelde cijfers niet begrepen zijn. Dergelijke polissen vallen buiten de onderhavige analyse: hoewel ze in een bepaald jaar aangegaan zijn, resulteren ze in een kredietverzekeringsdekking in de daaropvolgende jaren, waarover ons geen gegevens bekend zijn.

Inzake ondernemingsgrootte van de betrokken exporteurs en banken, werden respectievelijk de totale omzet en de tewerkstelling als *proxy* gekozen. Voor de individuele ondernemingen werden deze gegevens opgezocht in de databank van de Balanscentrale. De sectorcodes van de individuele bedrijven werden opgezocht in de cd-rom van de *Trends Top 30.000*. Wanneer bepaalde kredietverzekeringstransacties betrekking hadden op meerdere ondernemingen, zonder aanduiding van de individuele bijdragen, die tot verschillende *Trends*-sectoren behoorden, werden zij aan de eerst voorkomende sector toegerekend. Met het oog op vergelijkbare totale sectorale exportcijfers, werden de *Trends*-sectoren omgezet in de vertrouwde NACE-BEL-sectoren, zoals gehanteerd in de Statistieken van de Buitenlandse Handel van het Instituut voor de Nationale Rekeningen.

In de onderstaande analyse van de kredietverzekeringsactiviteit van de NDD en de verdeling ervan over de Belgische regio's en de sectoren, is geen rekening gehouden met de grootte van het risico in kwestie. Eerst en vooral zou dan niet enkel rekening moeten worden gehouden met de risicocategorie van het debiteurland, maar tevens met de "kredietkwaliteit" van de debiteur zelf, d.w.z. met het individuele commerciële risico in kwestie, en dat is onmogelijk. Voorts zou dit laatste aspect onmogelijk geïntroduceerd kunnen worden wanneer zou worden vergeleken met de totale regionale en sectorale uitvoerbedragen.

3. Regionale verschillen in de kredietverzekeringsactiviteit van de NDD

Tabel 1 geeft de regionale verdeling, in absolute cijfers en in percentages, van de kredietverzekeringsactiviteit van de NDD in de periode 1995-1997.

Tabel 1. Regionale verdeling van de kredietverzekering door de NDD, 1995-1997.

		Vlaanderen			Wallonië			Brussel			Totaal		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Raad van Bestuur	Polis	82	34,8	18,5	108	45,8	42,2	46	19,5	14,4	236	100	23,2
	Belofte	142	40,5	32,0	104	29,6	40,6	105	29,9	32,9	351	100	34,5
	Advies	10	34,5	2,3	5	17,2	2,0	14	48,3	4,4	29	100	2,8
Directie		209	52,0	47,3	39	9,7	15,2	154	38,3	48,3	402	100	39,5
Totaal		443	43,5	100	256	25,1	100	319	31,4	100	1018	100	100

Legende

Kolom 1 geeft telkens het aantal goedgekeurde dossiers. Kolom 2 geeft de verdeling (%) over de gewesten van de respectieve dossiers. Kolom 3 geeft de verdeling (%) binnen de gewesten van de types van dossiers en de besluitnemende instantie.

De tabel spreekt voor zichzelf. Opmerkelijk is dat Wallonië, in vergelijking met Vlaanderen, een hoger aandeel heeft inzake uitgereikte polissen bij beslissing van de Raad van Bestuur, maar dat het inzake beslissingen van het Directiecomité sterk achterop ligt. Het Brusselse gewest schijnt dan weer opmerkelijk hoog te scoren inzake kredietverzekering bij beslissing van het Directiecomité. Voor Vlaanderen en Brussel schijnen de kredietverzekeringsbeslissingen door de Raad van Bestuur en door het Directiecomité ongeveer gelijk te zijn (52,75 en 51,74%, resp. 47,25 en 48,28%). Wat echter Wallonië betreft, maken de verzekeringspolissen en de verzekeringsbeloften door de Raad van Bestuur samen 82,79% uit van de kredietverzekering die betrekking heeft op de exportactiviteiten van dat gewest.

De vraag rijst nu of de percentuele verdeling van de totale verzekeringsactiviteit van de NDD over de drie Belgische gewesten overeenstemt met de percentuele regionale verdeling van de economische activiteit in België. Volgens de berekeningen van het Instituut voor de Nationale Rekeningen was de verdeling van de Belgische uitvoer in 1995 over Vlaan-

deren, Wallonië en Brussel respectievelijk 70%, 14,4% en 8,1%.⁴ Op basis van de omzet van de ondernemingen die opgenomen zijn in de gegevensbank van de Balanscentrale, is de verdeling over Vlaanderen, Wallonië en Brussel: 75,2%, 15,5% en 9,3%.

De te testen nulhypothese luidt dat er geen significante verschillen bestaan tussen, enerzijds, de regionale uitvoer- en omzetverdeling en, anderzijds, de regionale verdeling van de NDD-verzekeringsactiviteit. Een binomiaaltest van het verschil tussen deze regionale uitvoer- en omzetverdeling enerzijds en de verdeling van de kredietverzekeringsactiviteit van de NDD, gemeten naar aantallen, anderzijds (zie tabel 1), stelt ons in staat deze nulhypothese te verwerpen met een betrouwbaarheidsgraad van 99%. Eenzelfde conclusie moet worden getrokken op basis van een χ^2 -test van het verschil tussen deze regionale uitvoer- en omzetverdeling en de overeenstemmende verdeling van de door de NDD verzekerde transacties.

We hebben ook de totale omzet berekend van de Vlaamse, Waalse en Brusselse ondernemingen die in de periode 1995-1997 een kredietverzekering van de NDD genoten. De regionale verdeling van het totale omzetcijfer van die ondernemingen met NDD-kredietverzekering is respectievelijk 37,7% voor Vlaanderen, 27,9% voor Wallonië en 34,4% voor het Brusselse gewest. Na vergelijking van deze verdeling met de regionale omzetverdeling van de in de Balanscentrale opgenomen ondernemingen, besluiten we dat de nulhypothese – dat beide verdelingen niet afwijken – op basis van een χ^2 -test binnen het waarschijnlijkheidsinterval van 99% moet worden verworpen.

4. Regionale verschillen in de ondernemingsgrootte van de begunstigden van de NDD-kredietverzekering

Volgens de NDD (1996, blz. 19) is het aantal kleine ondernemingen onder de door de NDD verzekerden aanzienlijk. Het aandeel van de ondernemingen die tot 100 miljoen BEF aan kortlopende exporttransacties laten verzekeren, vertegenwoordigde in 1996 80% van het totale aantal door de NDD verzekerde ondernemingen die tot die categorie behoren. Gemeten naar hun aandeel in het totaal van door de NDD verzekerde

⁴ De resterende 7,4% kon niet aan een van de gewesten worden toegewezen.

bedragen aan kortlopende exporttransacties, was dit percentage evenwel slechts 12%. Wat ons echter meer interesseert is of de door de NDD verzekerde ondernemingen inzake ondernemingsgrootte al dan niet significant verschillen van de totale populatie van ondernemingen in België.

Tabel 2 vergelijkt de gemiddelde omzet van de ondernemingen die in de periode 1995-1997 een kredietverzekering van de NDD genoten in de vorm van een individuele polis, een belofte of een advies, met de totale populatie.

Tabel 2. Karakteristieken van de verdeling van de omzet (x 1000 BEF) van de begunstigden van de kredietverzekering van de NDD, 1995-1997.

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
Gemiddelde omzet populatie	142.515,6	81.845,1	285.503,9
Gemiddelde omzet begunstigden	10.628.456,0	4.212.766,0	12.972.898,0
Mediaan omzet begunstigden	1.567.676,0	455.021,0	1.056.501
Standaardafwijking omzet begunstigden	23.982.001,0	12.390.282,0	26.864.563,6
Aantal begunstigden	79	40	45
Populatie vs. begunstigden (t-test)	3,88	2,10	3,17
Begunstigden Vlaanderen versus Wallonië (t-test)	1,85	1,85	n.v.t.
Begunstigden Vlaanderen versus Brussel (t-test)	0,57	n.v.t.	0,57
Mann-Whitney U Vlaanderen versus Wallonië en Brussel	n.v.t.	1078,5	1451,0
Asympt. significantie (2-zijdig)	n.v.t.	0,005	0,090
Mann-Whitney U Wallonië versus Vlaanderen en Brussel	1078,5	n.v.t.	838,5
Asympt. significantie (2-zijdig)	0,005	n.v.t.	0,588
Mann-Whitney U Brussel versus Vlaanderen en Wallonië	1451,0	838,5	n.v.t.
Asympt. significantie (2-zijdig)	0,090	0,588	n.v.t.

n.v.t.: niet van toepassing

Uit de t-waarden van tabel 2 blijkt genoegzaam dat de nulhypothese, d.i. dat de gemiddelde grootte van de ondernemingen die een beroep doen op de kredietverzekering van de NDD en die van de totale populatie niet significant verschillen, moet worden verworpen. Anderzijds kan de nulhypothese dat er geen verschil is inzake de gemiddelde omzet van de be-

gunstigde ondernemingen in Vlaanderen en Wallonië, en in Vlaanderen en Brussel, niet worden verworpen. Dus: hoewel de gemiddelde grootte van de ondernemingen die een beroep doen op de kredietverzekering van de NDD niet verschilt tussen de regio's, zijn die ondernemingen toch significant groter dan de gemiddelde ondernemingen van de populatie in de respectieve regio's.

Verdere analyse toont evenwel aan dat de intraregionale testresultaten sterk gevoelig zijn voor "outliers". Als in de Vlaamse en de Waalse steekproef het bedrijf met de grootste omzet wordt verwijderd, wordt de t-waarde voor het verschil in gemiddelde omzet van de begunstigden in Vlaanderen en Wallonië 2,99, waardoor de nulhypothese toch moet worden verworpen. Als we rekening houden met deze "outliers", blijkt dat de ondernemingsgrootte van de begunstigden in Vlaanderen en Wallonië significant verschillend is: de Vlaamse begunstigden hebben een significant groter omzetcijfer dan de Waalse. Bij weglating van de vier grootste begunstigden uit de Brusselse regio en de grootste begunstigde in Vlaanderen wordt de t-waarde voor het verschil in gemiddelde omzet van de begunstigden in Vlaanderen en Brussel 1,07. Deze waarde geeft aan dat de ondernemingsgrootte van de begunstigden in Brussel niet significant verschilt van die in Vlaanderen.

Uit de grootte van de standaardafwijkingen ten opzichte van de gemiddelden blijkt evenwel dat we niet te maken hebben met een normaalverdeling. Een visuele inspectie bevestigt dat. Daarom hebben we bijkomend een *Mann-Whitney U-test* uitgevoerd; die is in dit geval te verkiezen boven een t-test. De waarde en het significantieniveau van de test worden in tabel 2 aangegeven. Uit de test blijkt dat de omzet van de Vlaamse begunstigden significant groter is dan die van de Waalse (significantieniveau 0,5%).⁵ Hetzelfde geldt voor de omzet van de Vlaamse begunstigden ten opzichte van de Brusselse (significantieniveau 0,9%). De grootte van de Brusselse en die van de Waalse begunstigden wijken evenwel niet significant van elkaar af.

Het is natuurlijk gemakkelijk te verklaren dat de grootte van de ondernemingen die bij de NDD aankloppen, significant verschilt van die in de totale populatie. Hoewel ook vele kleine ondernemingen exporteren,

5. We herinneren eraan dat hetzelfde resultaat werd bekomen door in Vlaanderen en Wallonië de onderneming met de grootste omzet te verwaarlozen en een nieuwe t-toets uit te voeren.

kan worden verwacht dat zulks toch meer is weggelegd voor middelgrote en grote ondernemingen. Dat geldt waarschijnlijk des te meer voor de verre export, m.a.w. de export naar niet-OESO-landen, Oost-Europa, Japan en de VSA. Toch zouden we niet verwachten dat de door de NDD verzekerde ondernemingen qua ondernemingsgrootte verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië: de omzet van de Vlaamse begunstigden van de NDD-kredietverzekeringen is significant groter dan die van Wallonië of van Brussel.

5. Sectorale verschillen in de kredietverzekering van de NDD

Wat betreft een sectorale analyse kunnen de volgende vragen worden gesteld:

1. Wat is per sector het aandeel van de door de NDD verzekerde exporten (individuele polissen, beloften, adviezen) in de totale exporten in 1995 en 1996?
2. Wat is de sectorale verdeling van de door de NDD gedekte exporten (individuele polissen, beloften, adviezen)?
3. Zijn er significante verschillen waarneembaar tussen de sectorale verdeling van de door de NDD gedekte export en de sectorale verdeling van de Belgische export in 1995 en 1996 voor dezelfde sectoren?

Naar verluidt verzekerde de NDD in 1996 12% van de export binnen zijn geografische zone, d.w.z. de toenmalige niet-OESO-landen, behalve Hongarije, Mexico, Polen, Tsjechië, Turkije en Zuid-Korea (NDD, 1996, blz. 19).

Tabel 3 toont per sector het aandeel van de door de NDD gedekte exporten in de totale exporten in kwestie. Om deze vergelijking te maken, moest een concordantie opgesteld worden tussen de NACE-BEL-code van de Statistieken van de Buitenlandse Handel en de sectorcode van de *Trends Top 30.000*. De lezer moet er wel rekening mee houden dat bepaalde sectoren uit de *Trends Top 30.000* in de NACE-BEL-nomenclatuur ontbreken. Dat is bijv. het geval voor financiële instellingen (op basis van de onderzochte dossiers 4,51% van de gedekte bedragen in 1995) en voor openbare werken (goed voor 2,24% van de gedekte bedragen in 1995).

Tabel 3. Aandelen van de door de NDD gedekte exporten in de totale exporten (%), 1995-1996.

Sector	NACE-BEL-code	Dekkingspercentage 1995	Dekkingspercentage 1996
Ontginning	14	0,06	0,00
Voeding en dranken	15	0,03	0,08
Textiel	17	0,14	0,13
Chemie en rubber	24, 25	0,18	0,22
Metallurgie, metaalproducten en minerale producten	26, 27, 28	4,52	2,10
Machines en apparatuur	29, 31, 32, 33	7,36	3,90
Auto's en transportmiddelen	34, 35	0,22	0,53
Overige diensten	74	n.b.	n.b.

n.b.: niet beschikbaar

Het valt op dat deze dekkingspercentages zeer laag zijn, met uitzondering van metaalverwerking, elektrische en elektronische apparaten, en machinebouw in 1995. Blijkbaar worden deze redelijk goede dekkingspercentages in 1996 niet meer gehaald, hoewel ze toch tot de hoogste behoren. De Belgische exporteurs doen dus kennelijk slechts in uiterst beperkte mate een beroep op de diensten van de NDD. Hierbij moeten we wel opmerken dat de berekende dekkingspercentages geen rekening houden met de declaraties in het kader van globale polissen bij de NDD. Het is echter zeer onwaarschijnlijk dat die declaraties veel verschil maken. De echte reden voor de lage dekkingspercentages moet veeleer gezocht worden in het feit dat de kleinere ondernemingen die slechts kleine exporten voor hun rekening nemen en/of naar de onmiddellijke buurlanden exporteren, geen behoefte hebben aan een NDD-kredietverzekering. Grotere exporteurs en exporteurs naar verre landen doen anderzijds ook een beroep op binnen- of buitenlandse private kredietverzekeraars.

Tabel 4 toont het aandeel van de onderscheiden sectoren in de totale export van België in 1995 en 1996. Ook de sectorale aandelen in de door de NDD verzekerde export staan in tabel 4.

Bij tabel 4 moet worden opgemerkt dat de hoge aandelen van de NACE-BEL-sectoren 26-27-28 in de door de NDD gedekte exporten geconcentreerd zijn in de metaalverwerking (28,56% in 1995 en 15,14% in 1996). Voor de hoge aandelen van de NACE-BEL-sectoren 29-31-32-33 in de

Tabel 4. Sectorale verdeling van de Belgische exporten en van de door de NDD gedekte exporten, 1995-1996.

Sector	NACE-BEL-code	Export 1995 (%)	Door NDD gedekte export 1995 (%)	Export 1996 (%)	Door NDD gedekte export 1996 (%)
Ontginning	14	3,78	0,11	3,99	0,00
Voeding en dranken	15	8,96	0,11	8,85	0,47
Textiel	17	4,50	0,29	4,32	0,35
Chemie en rubber	24,25	23,08	1,84	22,59	3,21
Metallurgie, metaalproducten en minerale producten	26, 27, 28	14,60	29,22	13,07	17,30
Machines en apparatuur	29, 31, 32, 33	12,81	41,72	13,43	33,05
Auto's en transportmiddelen	34, 35	14,85	1,43	15,05	5,01
Overige diensten	74	0,01	11,98	0,01	10,62
Subtotaal		82,59	86,70	81,32	70,01
Algemeen totaal		100,00	100,00	100,00	100,00

door de NDD gedekte exporten zien we tevens een relatief sterke concentratie in de productie van elektronische en elektrische apparaten (24,13% in 1995 en 9,02% in 1996), in machinebouw (8,01% in 1995 en 11,34% in 1996) en in aanmaak van software (8,25% in 1995 en 11,02% in 1996).

We voeren een χ^2 -toets uit op het verschil tussen de sectorale verdeling van de Belgische exporten in 1995 en 1996 en de overeenstemmende sectorale verdeling van de door de NDD gedekte export. Die toets brengt ons ertoe binnen een waarschijnlijkheidsinterval van 99% de nulhypothese dat de verdelingen niet zouden verschillen, te verwerpen. De sectorale verdeling van de NDD-verzekeringsactiviteit concentreert zich bijgevolg op andere sectoren dan de belangrijkste exportsectoren van België, zoals metallurgie, en machines en apparatuur. Sectoren als chemie en voertuigen, daarentegen, zijn bij de NDD ondervertegenwoordigd. Dit vindt wellicht zijn verklaring in de sterke inplanting van buitenlandse multinationale ondernemingen in de laatstgenoemde sectoren. De exportrisico's daarvan worden veelal niet bij de NDD verzekerd, hetzij omdat het "intra-group trade" betreft, hetzij omdat er binnen de multinationale groep andere instrumenten voor de vermindering van het exportrisico worden gehanteerd.

6. Conclusies

In dit artikel hebben we een eerste analyse gemaakt van de regionale en sectorale verdeling van de kredietverzekering die in de periode 1995-1997 door de Nationale Delcredereerdienst is verstrekt. De instelling heeft in de jaren tachtig, als gevolg van de Latijns-Amerikaanse schulden crisis en onder invloed van de budgettaire beperkingen van de overheid, aan belang ingeboet voor de Belgische exporten. Ook andere factoren dragen bij tot de vermindering van het aandeel van de door de NDD gedekte export: wijzigingen in de geografische en sectorale exportstructuur van België, een toenemend belang van de "intra-group"-handel, e.d. Ondanks de vrees dat ook de kredietverzekering zou worden geregionaliseerd, heeft de NDD de gevolgen van de staats hervorming voor de Belgische publieke exportpromotie toch kunnen doorstaan.

Op basis van onze berekeningen vertegenwoordigde Vlaanderen over 1995, 1996 en 1997 slechts 43,5% van het aantal door de NDD toegestane kredietverzekeringen, en 37,7% van de omzet van de ondernemingen die een NDD-kredietverzekering genieten. Deze percentages zijn voor Wallonië respectievelijk 25,1% en 27,9%, en voor Brussel 31,4% en 34,4%. Vlaanderen is significant ondervertegenwoordigd in de activiteit van de NDD in de beschouwde periode. Deze conclusie noopt tot verder onderzoek naar de oorzaken van deze Vlaamse ondervertegenwoordiging, en van de Waalse en Brusselse oververtegenwoordiging. In dat onderzoek zou getest moeten worden in welke mate de geografische markten van de Vlaamse export verschillen van die van Wallonië of van Brussel. Zo is het bijv. niet ondenkbaar dat Vlaamse exporteurs, wegens een eventuele grotere exportconcentratie op de buurlanden, minder een beroep zouden doen op de kredietverzekering van de NDD.

Uit de analyse van de grootte van de ondernemingen die een beroep doen op de kredietverzekering van de NDD blijkt dat die ondernemingen significant groter zijn dan gemiddeld. Bovendien blijkt dat de Vlaamse bedrijven die een beroep doen op de NDD significant groter zijn dan de Waalse en de Brusselse. Toch kan niet worden uitgesloten dat de grootte van de Brusselse en de Waalse begunstigden van een NDD-verzekering niet van elkaar verschilt. De vraag rijst of de ondervertegenwoordiging van Vlaanderen in de verzekeringsactiviteit van de NDD een gevolg is van een relatieve ondervertegenwoordiging van exporterende KMO's. Ook deze vraag moet door verder onderzoek wor-

den beantwoord. Hoe dan ook moet de NDD in de toekomst wellicht aan beide aspecten bijzondere aandacht besteden als hij representatief wil blijven. De kennelijk onvoldoende representativiteit van de instelling in Vlaanderen voedt in Vlaanderen de herhaaldelijk terugkerende wens tot regionalisering van de resterende federale instanties voor exportpromotie, waaronder de NDD.

Het dekkingspercentage, dat is de door de NDD gedekte export in verhouding tot de totale omzet, verschilt sterk van sector tot sector, maar is zeer laag te noemen. Bovendien verschilt de sectorale verdeling van de door de NDD gedekte export significant van die van de totale exporten. Dat heeft ongetwijfeld repercussies voor de toekomst. De lagere dekkingspercentages beperken, in vergelijking met vroeger, de risicospreiding bij de NDD. Een regionalisering van de Belgische publieke kredietverzekering zou deze risicospreiding en de verzekeringscapaciteit van een regionale kredietverzekeraar verder beperken. Bovendien vormt de tussen de regio's significant anders sectoraal samengestelde NDD-kredietverzekering een wenselijke diversificatie en dus een bijkomende risicospreiding, die de verzekeringspremies van de exporteurs in de drie Belgische gewesten ten goede komt.

Zoals aangegeven vormen de bekomen resultaten slechts een aanzet voor verder onderzoek. Dergelijk onderzoek kan zich bijv. toespitsen op de oorzaken van de relatieve ondervertegenwoordiging van Vlaamse exporteurs en KMO's in de verzekeringsactiviteit van de NDD. Vragen over het eventuele bestaan bij de NDD van endogene factoren en interne mechanismen die deze vertekening kunnen verklaren, mogen daarbij niet ontweken worden. Als de Dienst als federale instelling wil blijven bestaan en/of ook representatief wil worden voor de Vlaamse exporteurs, heeft hij er alle belang bij daarover klaarheid te brengen.

Referenties

- ABRAHAM, F. (1996), *Macro-economische evaluatie van de Nationale Delcrederedienst*, vertrouwelijke studie in opdracht van de NDD, Raad van Bestuur, 2 september 1996.
- AERTSENS, W. (1993), "Nationale Delcrederedienst sterft langzame dood", *Financieel Economische Tijd*, 7 april 1993.
- BASTIN, J. (1978), *L'assurance-crédit dans le monde contemporain*, Parijs, Éditions Jupiter (Éditions de Navarre).

- CORLUX, W. (1994), *Financiering en risicobeheer in de buitenlandse handel*, Deurne, MIM.
- CUYVERS, L. (1982), "Kenmerken van de handelsbetrekkingen met Latijns-Amerika. Resultaten van een enquête bij 26 ondernemingen", *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, jg. 36, nr. 6, december 1982.
- CUYVERS, L., G. VANDEWALLE en W. BRUGGEMAN (1992), *Techniek van de binnen- en buitenlandse handel*, Diegem, Kluwer Editorial.
- NDD (1996), *Jaarverslag*, Brussel, Nationale Delcrederedienst.
- PUYLAERT, L. (1984), *Enquête export*, Antwerpen, Vlaams Economisch Verbond.
- TNS DIMARSO (1999), *Bekendheid- en kwaliteitsperceptie van Export Vlaanderen*, Brussel, TNS Dimarso, december (vertrouwelijke studie).
- VAN DER STAPPEN, F. (1997), "Kredietverzekering", in: L. CUYVERS, red., *Import- en Exportdocumenten*, Diegem, Kluwer Editorial.

Abstract

Public Export Credit Insurance in Belgium: An Analysis of Regional and Sectoral Differences

The Office National du Ducroire (OND) insures Belgian exporters against political and commercial risks of their export transactions. It is one of the few public export promotion institutions in Belgium which have not been regionalised. As a result of the repeated appeals in the press and elsewhere to a further regionalisation of export promotion in Belgium, including the regionalisation of OND, the present paper analyses whether there is a point to be made for such claims. Therefore, the regional and sectoral distribution of the credit insurance activities of OND are reviewed, using the 1018 credit insurance dossiers introduced with OND in the period 1995-1997. These distributions are checked for statistically significant differences with the regional and sectoral distribution of Belgian exports. In addition, statistical tests are performed to determine whether the size of the exporting companies differs between the Belgian regions.